

tova gurultak a tenger fenekén a viaskodó rablók és fölka-varták, fölverték a talaj homokját.

Egyszer csak a polip hirtelen szétvetette karjait és úgy tűnt föl, mintha áldozatát eleresztette volna. Majd nagysebese-n úszott ide-oda.

Csak akkor vettem észre, hogy a polip magával vonszolja a rákot. Egyik karja a rák ollója közé szorult és sehogysem bírta kiszabadítani onnan. Már azt hittem, hogy a rák egyszer csak ketté szeli a polipnak a karját, akkora erővel szorongatta fegyverével.

Most már úgy tetszett, hogy a polip megbánta vak-

merő támadását és szíves örömet menekülne veszedelmes ellenfele elől. De csalódtam.

Azzal, hogy a rákot eleresztette, alkalmasint csak az erejét akarta összedni. Mert egyszer csak ismét neki esett ellenségének, újra rácsavarta karjait és rövid küzdelem után, a szó teljes értelmében ketté szakította a derekát.

Erre a polip, mint valami éhes farkas, ismét megragadta a rákot és néhány pillanat alatt szétdarabolta a testét. Azután szép csöndesen hozzálátott a falatozáshoz.

Gauss Viktor.

ORNITOLÓGIJA.

A III. nemzetközi ornitológiai kongresszus Párisban.

(1900. június 28—30.)

Azoknak az ornitológusoknak, akik annak idején a fényesen sikerült I. és II. ornitológiai kongresszuson Bécsben és illetőleg Budapesten résztvettek és benyomásait megőrizték — fogalmuk lehet azon érdeklődésről és általános nagy várakozásról, melylyel a III., a szajna-parti élénkéletű világvárosban tartandó kongresszus elé tekintettünk.

Bécsben, tudjuk, felejthetetlen emlékü *Rudolf* trónörökösünk magas személyisége volt minden tekintetben a kongresszus központja; Budapesten pedig a jól előkészített és tartalmas munkaprogramm, melyet a mindenben oly sikeresen működött magyar bizottság összeállított — vívta ki magának az összes résztvevők osztatlan elismerését. Párisban azonban a kongresszus súlypontját ezuttal kevésbé az egész világból összesereglett ornitológusok érdekes találkozója, mint inkább a nagy világhiállítás vonzereje képezte.

Ezt azonnal meg is éreztük valamennyien, kik a nagy nemzetközi tanácskozáson megjelentünk; mert a kiállítás s mindaz, amit nyújtott, annak impozáns tömegével: valóban szinte elragadó hatással volt ránk s nem csak hogy elvonta fel-tűnő módon a kongresszus tagjainak figyelmét magától a kongresszustól, de nagyszerűségével mindnyájunkat testileg-lel-kileg annyira igénybe is vett, hogy a tényleg megtartott tizen-

egy gyűlés mindegyikén, már a legelején is, a végét kívántuk volna.

Rátérve a kongresszus lefolyásának ismertetésére, első sorban mindjárt meg kell említenem ama sajnós jelenséget, hogy ez alkalommal sokkal csekélyebb érdeklődést voltunk kénytelenek általában a kongresszus iránt tapasztalni, mint a minő az előző kongresszusok alkalmával nyilvánult, már csak a résztvevők csekély számát tekintve is.

Ennek oka talán abban keresendő, hogy ezeknek a nemzetközi gyűléseknek nem tulajdonítanak elég fontosságot, részint, mert rendkívüli hosszú időközök esnek közbe. Ez volt az általános nézet és épen ezért örömmel is fogadta mindenki ama elhatározást, hogy a legközelebbi kongresszus, vagyis a IV-ik, legkésőbb öt év múlva tartassék meg.

Hogy tényleg hány tagja volt a kongresszusnak, azt nem lehetett megállapítani, mert a francia bizottság a bezárás napjáig sem adta ki a résztvevők névjegyzékét; miért is a nevek felsorolásánál kénytelen vagyok csupán emlékezetemre szorítkozni s így a névsor teljességéről jót nem állhatok. Különösen a francia tagokat nem volt szerencsém megismerhetni.

Mindenesetre a legérdekesebb és legtisztelretméltóbb személyisége volt ennek az összejövételnek az egyhangulag elnökül választott *Edmond de Sélys-Longchamps* báró (Belgium), akinek megjelenése ugyan alig árulta el azt az alig hihető magas kort, melyet elért: 98 évet! És emellett ez a kedves öreg úr nem csak a gyűlések alkalmával vetekedett a

nem akadtunk sehoh. — Eltűnt, mintha a föld elnyelte volna. — Ellépett örökre.

Hogy milyen hangulattal tértem haza, azt talán nem is szükséges ecsetelnem. Azt a fohászt pedig, mit szt. Huberthez küldtem, nem merem itt reprodukálni.

* * *

Azóta jó három hét forgott le az idő motoláján s én megint csak itt vagyok az erdőn. Az a tudat, hogy a holnapi nappal megszűnik az agancsos-lelövés — valami különös varázserőt kölcsönözve ennek a napnak — nem hagyott békében, hanem kicsalogatott otthonomból, hogy egy ünnepélyes cserkészettel én is — mint vadász — elbúcsúzzam a jövő őszi viszontlátásig agancsosaimtól.

Mennyit változott ez alatt a pár hét alatt az erdő képe! Mikor utoljára kint voltam bögés alatt: verőfényes nyári napokat éltünk. Az erdő lombja még egészen zöld volt; csak itt-ott hullott le az ágaktól egy-egy sárguló falevél. Az erdei tisztásokon őszi kökörtcsin és ezerjófű nyílott szép színű virágával kellemes változatosságot nyújtva a szemnek s édes mézet a napsugárban döngicsélő méhecskéknél.

Most? — Eltűnt a zöld lomb, eltűntek a virágok, el a méhecské.

Az erdőn végig sepert az őszi nedves, hideg szele s zúgó, süvöltő varázsenéjével hosszú, mély álomba ringatta a természetet. A fák szomorúan merednek kopasz ágaikkal

az égnek: nincs rajtuk dísz, nincs lombozat, mind lepergett a földre s bokáig járunk a száraz avarban. — Memento mori!

Pitymallani kezdett épen, amint elhagyva a vadász-ház udvarát, befordultam az erdőre. — Ma még szomorúbb kinézése volt a tájnak, mint tegnap. Sűrű, nehéz köd emelkedett s lenyúlt egész a hegyek lábáig. A lecsapódott pára nagy csöppekben tült a fák, bokrok galyain s ha olykor meghimbálta a szél, hangos koppanással hullottak le a nedves harasztra.

Lehangoltan, minden terv nélkül bolyongtam az utakon s egyszer csak ott találok magam a Torinán, hol a 14-essel úgy becsapódtam. Menekülni akartam erről a nem épen kellemes emlékeket ébresztő helyről, midőn egy nagy, sötét testen akad meg tekintetem. Látszóvetem segítségül híva, kibontakozik szemeim előtt egy jó 12-es a ködben óriásinak tetsző alakja, amint felfelé nyújtott nyakkal egy körisfa zsenge galyait csipegeti.

Nyugodtan, önelégülten emeltem célzásra fegyveremet s megnyomtam a ravaszt. A golyó kiszállt s hogy nem tévesztette irányát, bizonyítja az a hatalmas ugrás és kétségbeesett száguldás, melylyel a szarvas állóhelyéből megindult. — De mily nagyot néztem, hogy kimeresztettem szemeimet, mikor a szarvas elvágatása után, ugyanazon a helyen, még szarvas maradt állva, mintha semmi sem történt volna. Micsoda bosszorkány-játék ez megint? — Kapom a guckert s látom, hogy az a 12-es áll ott, melyre tulajdonképen lőttem. Egy darabig fülel, majd elvágat a másik után. De hát micsoda szarvas volt

fiatalabbakkal kitarítás és élénk részvétel tekintetében, de a búcsúbankett alkalmával is kitűnt kedves hangulatot ébresztő, örökké élénk kedélye által is; úgy, hogy szinte magától merült fel a tréfás kérdés, hogy talán a ki öreg kort óhajt elérni, nem teszi-e legjobban, ha ornitológusnak csap fel!

Az általános tiszteletben részesülő elnök körül csoportosultak a kongresszus kiválóbb tagjai és a különböző államok képviselői. Franciaország legnevesebbjai voltak: *Dr. L. Bureau, M. de Claybrooke, Gadeau de Kerville, Goubie, Baron J. de Guerne, Dr. M. Oustalet* (a nemzetközi ornitol. bizottság elnöke), *Comte d'Orfeuille, Petit, Eug. Simon, L. Ternier* és mások.

Svájc: *Dr. Fatio, Dr. Studer.*

Németalföld: *Dr. Büttikofer.*

Németország: *Graf H. von Berlepsch, Baron H. von Berlepsch, Dr. Rud. Blasius, Dr. Fischer, Professor Nüsslin, H. Schalow.*

Ausztria: *O. Frank, Dr. L. von Lorenz.*

Magyarország: *chernelházi Chernel István, Herman Ottó, a Magyar Ornitol. Központ főnöke és Dr. Madarász Gyula, a M. Nemz. Múzeum képviselőjében.*

Horvátország: *Spiridion Brusina.*

Bosznia: *Othmar Reiser.*

Bulgária: *Dr. P. Leverkühn.*

Oroszország: *Dr. G. Radde.*

Itália: *Comte Arrigoni degli Oddi, Prof. Dr. E. H. Giglioli, Prof. Martorelli.*

Angolország: *Bonhote, Dr. Hartert, Bowl. Sharpe, Wilson.* Mint annak idején, úgy most is szakosztályokba osztottuk fel a feldolgozandó anyagot, azonban a szakosztályok nem egyszerre működtek, úgy hogy mindenki mindegyik szakosztály ülésén részt vehetett. A gyűlések munkálataiból a nagyobb érdeklőket kiszemelve, ezeket a következőkben foglalhatom össze:

Bureau, a nantesi múzeum igazgatója, bemutatás végett elhozta a *Xema Sabinii* nevű, Európában fölötté ritka sirályfajnak egész sorozatát és ennek kapcsán eladta, hogy ez az északsarki faj évente augusztus hó közepe táján, a francia partoktól nyugatra, az oczeánon jelenik meg nagyobb számban és azután eltűnik ismét. Az »Ornis« IX. kötetében referált erről részletesebben. Egyúttal ennek a sirályfajnak a tollazat- és különböző színváltozását is megmagyarázta. Ugyancsak ő értekezett arról is, hogy mely madárfajok azok, a melyek már fiatalkori tollazatukban a párzáshoz, illetőleg szaporításhoz fognak. Az európai *Acredula*-fajok (nádi poszáták) földrajzi elterjedéséről is tartott előadást és mindnyájunkat meggyőzött arról, hogy ő valóban testestől-lelkestől ornitológus.

A párisi természetrajzi múzeum részéről bemutatták a *Rhynochetus jubatus* nevű ritka, új-kaledónai, daruszerű madárnak eddig ismeretlen tojásait és pelyhes fiókáit.

Szlírke gém.

Fatio dr. hozott magával Svájcban lőtt négy nyírfajdútykót, melyek színezete a rendestől eltért és különösen némi

az akkor, a mi a lövésre megugrott? — Nem kellett messze mennem, ott feküdt előttem a magyarázat egy 8-as képiben. No még csak ez hiányzott. Óh te megboszorkányozott Torina! kerülni foglak, mint a bűneimet!

Egy kis gondolkodás s a nedves földben jól kivehető nyomok megvizsgálása után kezdett érthető lenni előttem a dolog. A 2 bika ugyanis egymást teljesen takarva lelelészett az oldalban. Minthogy én csak egy agancsot vettem észre, valószínűleg a 8-as a földről szedegette eledeletét, míg a 12-es a fák hajtásain rágódott s így tulajdonképen csak a 8-as testét s a rajta túl eső 12-es nyakát s agancsos fejét láttam. Ha tiszta idő van, mindenesetre észreveszem, hogy nem egy, hanem két bika áll előttem; de ilyen ködben lehetetlen volt a lábakat s a két test konturját egymástól megkülönböztetni. Lőttem s fájdalom, egy 8-ast találtam.

Dühöngve menekültem erről az elátkozott helyről, át a hegyek túlsó oldalára. Itt még sűrűbb volt a köd. Sokszor nem lehetett 5—6 lépésre sem látni s a lélegzetvételt is úgy megnehezítette, mintha egy gőzkazánban lettem volna.

El is ugrasztottam pár csapat szarvast útközben, de hát nem csoda, mikor lehetetlen volt látni valamit.

Mindig csak a vad menekülő robaját hallottam. No meg azután nem is mentem elég vigyázattal; nagyon bosszantott a torinai eset.

Egy patkóalakú katlan mellett vitt el utam, midőn köz-

vetlen mellettem a sűrűben oly pokoli zörgés, dübörgés támadt, hogy szinte meghökkentem, önkéntelen mozdulattal kapva le a fegyvert vállamról. Megint egy csapat szarvas. A csörtetésről ítélve, volt legalább 20 drb. — Ej, hátha van velök egy jó bika s el tudom vágni az útjokat. Előre tehát, fel a cserkészút elágazásához s azon be a katlanba.

A katlan 3 oldalát egy félkör alakban húzódó meredek hegygerinc képezi s a negyedik oldalon egy kis dombocskára zárja el. Az egészet szederinda-bokrokkal átszótt, sűrű, jóformán járhatlan nyárfa és bükkvágás borítja, melynek közepén kígyózik végig a keskeny cserkészösvény. Ezen igyekeztem a szarvasok elibe kerülni; de későn érkeztem. Már csak a menekülő csapat hátvédét képező tehének sárgás-fehér hátulját láttam eltűnni a sűrű ködben.

Soká néztem még utánok, hallgatva mindig távolodó zörgésüket, míg csak egészen el nem halt a messzeségben.

Majd visszafordulva, lassan kifelé indultam.

Alig haladtam azonban pár lépést, midőn egy gyors szélroham futott végig a katlanon s kiűzte belőle a nehéz ködöt, mely fehér rongyokká szakadozva szállt feljebb és feljebb, míg szét nem oszlott a tiszta kék égboltozaton. A fellebbent fátyol mögött teljes pompájában kicsillant a nap; be-aranyozta az imént még oly szomorú kinézésű kis völgyet s tündöklő sugarai a fűszálakon reszkető vízcseppekben megtörve — millió smaragddal, gyémánttal szórták be az egész hegyoldalt.

ércfényt is mutatott; ennek alapján úgy vélekedett, hogy ezek talán a siket- és nyírfajd keresztezéséből eredő egyéneknek tekintendők. Azonban a jelenlévő tudósok, mert a madarak nagysága a rendes nyírfajdnak felelt meg, oda nyilatkoztak, hogy ezek valószínűleg nem keresztezések.

Schalow az afrikai struczokról tartott előadást. Különösen az elterjedésükről érkezett behatóan. Ő több fajt különböztet meg és pedig: *Struthio camelus*, *molybdophanes* (Somali), *australis* (Dél-Afrika), *Struthio massaius* a közbeeső területeken. Érdekes, hogy e fajokat biztosan csak tojásaik alapján lehet megkülönböztetni (!) és épen ezek révén lehetett földrajzi elterjedésüket is megállapítani, mert általában strucztojások szerepelnek azokban az ethnografiai gyűjteményekben, melyeket eddig már Afrika minden vidékéről hoztak Európába, ezekről pedig biztosan tudják, honnét származnak.

Berlepsch gróf ritka kolibri-fajokat mutatott be.

A madárvonulással foglalkozó szakosztályban tagadhatlanul *Herman Ottó* működött legsikeresebben. Ő a M. Orn. Központ elveit ismertette, melyeket követett és követ a madárvonulásra vonatkozó megfigyeléseiben; bemutatta a füstti fecske vonulásáról szóló munkát és az »*Aquilá*«-t, a Magyar Ornithológiai Központ folyóiratát.

Legélénkebb, sőt valóban érdekfeszítő volt a madárvédelemmel foglalkozó szakosztály működése. Tudjuk, hogy e tekintetben az eddigi kongresszusok működése majdnem meddő volt. Most *Berlepsch* báró vitte a vezető szerepet és különösen a gyakorlati nézőpontból ítélte meg a dolgot. Előadásában bővebben kifejtette a madárvédelem szükségességét. Azután bemutatta a gondosan szerkesztett fészkelő házikőit stb.

Igen élénken ellenezték a madárvédelemre való törekvéseket Páris nagy tollkereskedői (!); természetesen, mert az ő jövedelmük a madárpusztítással áll arányban. Azonban remélhető, hogy ellentállásuk hiába való lesz és az államok a kongresszus javaslataiból merítve, mégis csak fokozott védelemben fogják különösen apróbb madarainkat részesíteni.

A kongresszus tagjai természetesen megszemlélték mind azokat a kincseket is, melyek az ottani muzeumokban találhatóak. Ezek között a francia kolóniákból eredő gyűjtemények voltak a legérdekesebbek, különösen a madagaszkariak. Ilyenek például: 6 drb *Uratelornis chimaea Rothschi*, egy igen ritka és sajtószerű madárfaj; továbbá a már kihalt *Aepiornis maximus* nevű faj 7 drb tojása *); az *Alca impennis* tojása (összesen csak 3 drb. ismeretes). Továbbá *Schlegel* »*Traite falconnerie*« című munkájának színpompás eredeti táblái; a modern (angol

*) Egy drb. van a M. N. Muzeumban is:

és hollandi) sólymászatról való számos fotogr. felvétel stb. — De ugyancsak a muzeumokban azt a benyomást is nyertük, hogy Franciaországban nagyon nehezen térnek el a régi sablontól és unalmas az egész nagy gyűjtemény a, mondhatni, sablonszerű egyformaság miatt. Egyik madár olyan, mint a másik és az állványok is; minden jellemző alakítás elkerülésével a mumiai egyformaságra törekszenek.

Szinte csodálkoztunk azon, hogy ez ósdi világban a muzeumi szolgálománya nem járt század előtti kapcsos czipőben és czopfos parókában. Ugyancsak nem akarom elhallgatni, hogy az etikettek a muzeumi tárgyakon is már mindenütt évtizedekkel ezelőtt elhagyott sablon szerint vannak megszerkesztve. Ebben, úgy látszik, kissé elmaradtak a francziák.

Mindez feltűnőbb volt azért is, mert azután a kiállítás ornithológiai szempontból érdekesebb részeit is meglátogattuk és itt épen a modern dermoplastika kellemes hatása érint bennünket kellemesen. A biológiai kiállítások valóban megtetszettek mindnyájunknak és e tekintetben valamennyien szívesen elismertük, hogy Magyarország jár legelől. *Lendl* dr. kitűnő állatait, főképen madarait a »*Palais des forêts*«-ben a kongresszus tagjai általános elismerésben részesítették. A vízi madarak és a kőcsagok tetszettek legjobban.

Azonkívül láttunk még szép preparátumokat Monaco, Románia, Norvégia, Oroszország (kaukázusi muzeum) és Madagaskar pavillonjában is.

Csakhamar elmúltak azonban a szép napok, melyek ennyi érdekeseget, tanulságosat s szépet nyújtottak nekünk

Még az utolsó gyűlésen el kellett döntenie a legközelebbi kongresszus helyét és ez némiképen nehéz feladat volt, mert noha a Barceloná-ba szóló meghívást, a nagy távolság miatt, el kellett ejtünk, még mindig hátra maradt a választás Szófia és London között. A bolgár fejedelem Ő kir. Fensége meghívását dr. *Leverkühn*, muzeumi igazgató nyújtotta be és számosan voltak, akik ezt a valóban hízog meghívást szerették volna elfogadni, azonban az a körülmény, hogy a legközelebbi alkalommal igen fontos nemzetközi kérdésekben is kell majd döntenie, mégis arra bírta az ornithologusok többségét, hogy London mellett döntsön. Így hát elhatároztatott, hogy a IV. nemzetközi ornith. kongresszus Londonban fog megtartatni 1905-ben. Utolsó este, július 1-én, még egyszer összegyűltünk, de ezúttal barátságos búcsúbankettre, melyet a Boulevard Bon Nouvelle egyik előkelő étkező termében tartottunk meg. Az ott elhangzott beszédek szóltak a múltból a jövőnek és a kedélyes percek közt nemsokára utolért bennünket a búcsúzás órája.

Már másnap a világ minden tája felé szerte vittek bennünket a robogó vonatok.

Reiser Otmár.

Oly bámulatosan szép látvány volt ez, hogy meg kellett állanom; gyönyörűséggel jártatam végig szeméimet a szírvány összes színeiben pompázó tájon. Egyszer csak összezerzenek s tekintetem odatapad egy szoborszerű képhez, melyről nem tudtam hamarjában, hogy a képzelet festette-e oda merész ecsetével, vagy tényleg a valóságot látom. Alig 120 lépésre tölem, a hegyoldalban állt mozdulatlanul, büszkén, felemelt fovel egy agancsos.

A nap aranyosra festette szőrét, bronz-színűre agancsát; nem csoda hát, ha szobornak néztem.

Rám se hederített; s mintha nem is lettem volna ott, egészen mástelé fordította fejét, figyelmét. Talán ő is a tehének zörgését hallgatta s azokat kísérte el gondolata, elmerengve a nem rég eltöltött pásztorórák emlékein.

Egy lépést sem kellett tennem; csak leemeltem vállamról a fegyvert s a szélesen keresztbe álló bikának vállapjára czélozva beszélni engedtem Mauser-emet.

Mintha a ravasz érintésével egy varázsrugót nyomtam volna meg, úgy megváltozott a völgy képe pár rövid pillanattal alatt.

A szarvas térdei, melyek előbb még oly büszkén hordozták a szép formájú testet, megbicsaklottak s az agancsos nehéz zuhanással fordult le a meredek oldalról. A fegyver pattanása felrázta az ünneplés csendet, a nap ragyogása kialudt, a sok arany, drágakő, mind eltűnt a hegyoldalból s a

pár perczre ellebbent nehéz kő visszatült a hegy csúcsára, majd lehömpölygött a völgybe, átláthatlan párával töltve be ismét a kis katlant.

Az egész tündéri kép, mint egy röpke álom, elszlott s mintha csak azért tisztult volna ki egy pillanatra, hogy a szarvast megláthassam, ismét szürkéség, szomorúság borult a tájra.

A bika oly gyorsan, oly rongyszerűen esett össze s a sűrűségben oly csendben feküdt, hogy már gyanakodni kezdtem; vajjon nem-e ez is »hohlschuss«-t kapott s az egész nem-e pusztá ájulás megint?

Lövésre készen tartott fegyverrel, vigyázva közeledtem hozzá, hogy amint mozdul, azonnal oda küldhessek egy golyót, nehogy feltámadjon s a faképnél hagyjon, mint a szeptemberi bika.

Nem volt szükség az óvatosságra, mert a vállap közepén talált agancsos kimúlva, örökre mozdulatlanul pihent nyirkos ravatalán s párája talán akkorra már el is jutott a túlvilági boldogabb vadászterületekre.

Szétválasztottam kezeimmel a sűrű bokrott, melynek közepébe lezuhan s mily leírhatatlan volt meglepetésem s örömem, midőn a gyönyörű állatban felismertem a IX. 20-án megszökött 14-esemet. — Nem forgott fenn semmi kétség, mert az ismerős agancson kívül magas vállapján ott volt a sebhely, a pecsét, mit akkor ütött golyóm. A hol behatolt, ott